

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasiló avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, o cenno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Rokopisov - vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak petek popoldne. Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto velja . . . 10—K pol leta . . . 5— " četrt leta . . . 2:50 " posamezne številke po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto. Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste, če se tiska enkrat . . . 14 h " " dvakrat . . . 12 " " " trikrat . . . 10 " za nadaljna uvrščenja od petit-vrste po 8 h. Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovariša v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Zveza slovenskih učiteljev in učiteljic na Štajerskem.

Zavoljo nepričakovanih ovir je bilo vodstvo Zveze primorano preložiti občni zbor na 29. dan junija. Dne 28. junija zvečer je tedaj odborova seja, 29. dne junija predpoldne zborovanje delegacije, a popoldne občni zbor. Natančen vzpored objavimo v kratkem. — Ta sklep smo vposlali takoj »Učit. Tovarišu« in »Slov. Narodu«, a do danes še ni bil v nobenem listu objavljen. — To je najbrž zasluga naših pošt! — Pripravljajte se pridno na velevažen občni zbor ter pridite v čim večjem številu.

Vodstvo.

V boj!

Ni nas še minila zavednost vkljub najtrpkejšim izkušnjam in vkljub političnemu bičanju našega stnu s škorpijoni. Stopamo v najskrajnejšo ofenzivo boja. Bati se nam ni ničesar, ker izgubiti nimamo ničesar, pač pa vse pridobiti. Da smo bili do danes teptani in bičani, se imamo zahvaliti tudi svoji neodločnosti. Sedaj so nam pa dani pogoji, da storimo vse. Kdor danes zapiše naše stanovske smotre, ta je stanovski izdajalec.

Politiška zrelost pač dolgo ni prodrla v naše vrste, in politično robstvo je izmzgavalo naše moči in nam jemalo našo politično samostojnost.

Trdnega prepričanja smo, da tudi današnja razprava sodi v naš list, ker smo uverjeni, da smo dolžni v svojem listu govoriti o vseh stvareh, ki imajo stika s našim stanom, čepraj nimajo direktno stika s šolo.

Mi smo do danes za šolo in šolstvo krvaveli, in naša javnost bi mirno pustila izkrevati naš stan za šolstvo, če se ne bi mi sami še pravočasno zavedli, da je naša prva dolžnost, boriti se sedaj za stan in potem šele za šolstvo, zakaj če pade stan, pade tudi šolstvo. Pri tem je vse obzirnosti in odvisnosti vreči proč!

Današnja stanovska borba nas je vodila skoro samo do neuspehov, to pa — odkrito govorjeno! — le zaradi tega, ker smo se v svojem šolskem idealizmu eksponirali vedno za šolstvo, nikdar pa se nismo upali eksponirati se za stan.

Eksponiranje za stan nam je bilo vedno materialistiško naziranje, zato smo do danes še vedno politični izkoriščanci. Tako po deželi, in nič drugače po mestih.

Na zborovanjih smo govorili, da nas je bilo čuti daleč naokoli, razvneli smo se polni ljubezni samo za šolo, razpravljali smo na dolgo in široko o formalnih stopnjah, stan je pa krvavel bili smo hlapci.

Sklepali smo predloge za šolo, gnali smo se za žive in mrtve za šolstvo; če pa smo kdaj slučajno sklenili kako bolj odločno resolucijo v korist stanu, tedaj smo pa cincali in cincali z realizacijo do-

tične resolucije toliko časa, da je padla naša odločnost v vodo — in je vse ostalo le na papirju.

Beseda, da imamo mi vpliv nad ljudstvom in v ljudstvu močno silo in oporo, je le pohlevna trditve in zaslepljanje samega sebe, ker mi smo pač delali, a moč so imeli drugi!

Delali smo za druge, za sebe delati nas je pa bilo sram.

Morebiti nismo govorili tako odkrite besede še nikdar napram sebi. Pa bodi, da se ta ali oni zaradi tega obregne ob nas, mi korakamo do zadnjega diha po poti svojega prepričanja dalje.

Pa kakor rečeno: če imamo kaj svojega, tedaj se tega svojega bojimo, in sramujemo.

Prepričani smo, da je dalo vodstvo učiteljstva največ, kar je moglo dati in žrtvovati učiteljstvu: neodvisni politični dnevnik »Dan«.

S tem je napravilo vodstvo učiteljstva prvi resni in odločni korak od besed k delu in od bahavosti svojega vpliva k faktu, da pridobivamo vpliva.

Naj se sprejema odzunaj ta stvar tako ali tako. Mi pravimo, da je sedaj dolžnost učiteljstva, da se oklene tega svojega najpomembnejšega podjetja, v katerem edinem lahko vidi učiteljstvo že danes svojo rešitev, saj smo drugo poizkusili že vse.

Dolžnost učiteljstva je, da skrbi za razširjenje — za obstoj je preskrbljeno že danes — tega lista v najširše mase ljudstva, zakaj nasprotno se bo skrbelo, da bo to pravi ljudski list.

Ne zahtevamo gmotnih žrtev od učiteljstva samega, pač pa, da ono pridobi nove naročnike, saj je mnogo takih prijateljev učiteljstva, ki bodo mesečno na njegovo besedo radi dali za tak list borih 1.70 K naročnine. Pa tudi ni težka agitacija za list, saj s tem da nekaj, kar je vredno tega denarja.

Nasprotno pa lahko pričakujemo od učiteljstva, da z vso odločnostjo moralno podpira list. Poglejmo našo duhovščino, ki z ognjevitvo požrtvovalnostjo podpira moralno svoje liste in takoj sporoča še tako malenkostne stvari iz svojega kraja ter jih ne omalovažuje. Najboljši dopisnik klerikalnih listov so duhovniki, zato si pa ohranjajo tudi vedno še svojo moč nad ljudstvom.

Izpregovorili smo torej jasno, odkrito in odločno.

Prepričani smo, če učiteljstvo stori svojo dolžnost, da v tem znamenju zmagamo, in bo »Dan« splošno slovenski neodvisni politični dnevnik brez razlike deželnih mej.

Največ zaslombe, kar pa je ima danes učiteljstvo, jo ima v sebi najbližnjem neodvisnem političnem dnevniku »Dnevnu«, tega prepričanja pa ne izbjije iz javnosti nihče več!

Učiteljstvo brez razlike deželnih mej — torej v boj, stojimo v najskrajnejši ofenzivi in hočemo započeti odločno borbo za svoje pravo. Ne bojmo se javnosti,

ker organizirana sila stare vsekako nam neprijazno javno mnenje!

Deputacija slovanskega in nemškega učiteljstva v parlamentu.

Dne 24. aprila oglašili so se v parlamentu zastopniki »Zveze slovanskega učiteljstva«, (predsednik Št. Nowak, namestniki M. Hajny in P. Skalicky, tajnik Jos. Bron Szado, blagajnik Ad. Šustr, odborniki ter delegati Mar Jakymovskij, Luka Jelenc, dr. Henr. Kanarek, B. Skala in Jan Ludvíček), delegati nemške učiteljske zveze (predsednik M. Strebl in tajnik A. Freinger) in zveze nemških meščanskih učiteljev v Avstriji (Lor. Manner.) Deputacija, ki so jo vodili poslanci tov. Al. Konečný, K. Exner, Č. J. Lisý in Erh Lipka ter profesor Al. Velich oglašila se je pri posameznih državnoborskih klubih, kakor tudi pri zastopnikih vlade. V »Skupnem češkem klubu« je deputacijo sprejela parlamentarna komisija v navzočnosti poslancev eksc. dr. Fr. Fiedler, V. Klofač, F. Stanek, dr. Ed. Šubert, Jos. Dürich, V. Fresl, V. Choc, Tom. Mlčoch, Fr. Navratil, J. Prošek in J. Vojna. Govornika deputacije M. Strebl in B. Skala oslikala sta v svojih poročilih neznosni položaj učiteljstva ter izrekla željo, da bi enotni češki klub zavzel za učiteljske zahteve glede izpremembe § 55 državnega ljudskošolskega zakona z leta 1869 v tem smislu, da bi se izenačile učiteljske plače s plačami državnih uradnikov s srednješolskim zrelostnim izpitom, to je, da se učiteljstvo uvrsti najmanj do osmega plačilnega razreda; dalje, da bi se klub zavzel pri razpravi o sanaciji deželnih financ, da bi po jedine kronovine dobile kaj največ, ter da bi se oziral na predlog referenta posl. dr. Ot. Steinwendera določilo kronovinar nam vsoto, ki jo ima uporabiti za šolstvo.

Temu izvajanju se je pridružil tudi tovariš Lor. Manner. Ekscel. dr. F. Fiedler je v svojem odgovoru povdarjal, da so učiteljske zahteve po zboljšanju gmotnega položaja istotoliko opravičene, kakor je upravičena službena pragmatika državnega uradništva, kar se je priznavalo tudi v mnogih deželnih zborih kjer je prišlo to vprašanje do razgovora. Kar se tiče prve zahteve glede izpremembe § 55, s katerim naj se da deželam direktiva k regulaciji učiteljskih plač, smo že podali in zavzeli svoje politično stališče. Smatramo za dolžnost dežel in njih kompetenco, da uredi učiteljske plače ter smo pripravljani to tudi storiti. Ako tudi da državni zbor okvir te regulacije, ne pomeni to nikakega uspeha. Kar se tiče druge točke glede regulacije deželnih financ, hočemo delovati za to, da dobe posamezne kronovine take prispevke, da jim bo mogoče, udovoljiti in izvršiti vse svoje naloge, posebno pa, da bodo mogle udovoljiti upravičenim zahtevam učiteljstva. Mi imamo najboljšo voljo, da se ugodno kar najprej učiteljskim zahtevam in bodemo tudi v tisti meri postopali.

Dosedanji predlogi so nepopolni, treba bo doseči sporazuma in to v smeri, ki bo zadovoljila kronovine. Posl. tov. Erh Lipka se zadovolji z iskrenim govorom ekscelence dr. Fiedlerja. Navaja strašne učiteljske razmere, ko so mnoge učiteljske obitelji na robu propada. Kaj pa potem, ko prikipi učiteljska beda do vrhunca. Ko zavlada popolno beraštvo! Kako si predstavlja dr. Fiedler pomoč učiteljstvu, ako se ne izvede sanacija deželnih financ, ako se ne izboljša politični položaj na Češkem in v drugih kronovinah? Kaj naj začne potem poslanci, njegov mnenje, da si je mlad politik — a s sivo glavo — je, da se najde sporazum, temeljem katerega se udovolji učiteljskim zahtevam. Prepričan je, da je to popolnoma lahko doseči, ako pokažejo vse stranke le dobro voljo. Učimo se ceniti pravilno pomen šole in učiteljstva. Ako se tudi ne doseže povoljnih uspehov v razpravah glede češko-nemške sprave, ako se ne more omogočiti rednega delovanja češkega deželnega zbora, mora se učiteljstvu pomagati tudi v tem slučaju. Ako prispeva država k sanaciji financ, mogoča je provizorična ako ne definitivna rešitev tega vprašanja. O tem bi bil danes daljši in točnejši dogovor neumesten, to bo treba pozneje med Čehi in Nemci obravnavati, a do tega mora priti! Zahvaljuje se Fiedlerju, ki je dal s svojimi besedami učiteljstvu vsaj malo nade, ki jih more potolažiti, da se vendar ugodno njih vednim zahtevam.

V nemški nacionalni zvezi so sprejeli deputacijo poslanci R. Pacher, dr. V. Waldner, H. Wastian a pozneje je prišel še dr. K. Urban. V imenu deputacije sta govorila tov. M. Strebl in dr. H. Kavanek. Posl. Paher je izjavil, da je nemško nacionalna zveza zavzela za rešitev učiteljskega vprašanja. V Steinwenderovem predlogu pa so nove točke, glede katerih bo treba zavzeti še svoje stališče. Zato je pa treba, da se doseže tudi pri drugih strankah, da se zavzemo za učiteljske zahteve. Poslanec dr. Waldner povdarja, da je Steinwenderjev predlog le predlog Pacher - Waldner redivius, ter se odločno zavaruje proti očitkom, da bi bil predlog Pacher - Waldner neodkritosrčna igra. Poslanec Wastian, referent glede izpremembe § 55, izjavi, da ni nikakega vzroka, zakaj naj bi se ne ugodilo učiteljskim zahtevam. Naučni odsek bo o teh predlogih razpravljati prihodnji teden, kakor je to odločil predsednik dr. Tobolka. Ako se reši tu vse predloge v korist učiteljstva, pomenja to pritisk na finančni odsek. Upa, da se najde za predloge v odseku večina. Sam želi, da se reši vsa stvar v korist učiteljstva, treba se pa ozirati tudi na ugovore avtonomistov in jih predelati! Poslanec tovariš Lipka je ponovil svoja izvajanja glede Češke, ki jih je izjavil že v skupnem češkem klubu in povedal vsebino Fiedlerjevega odgovora. Povdarja, da je dolžnost vlade in šolskih uradov, da preneha sedanji položaj učiteljstva, ako bi traja lše nadalje, do neznosne materialne bede in do popolnega

bankerota. Poslanec Pacher se je nato bavil z zakonskimi določbami glede šolstva. Z zakonom iz leta 1869, se je odpovedal gotovih pravic in iste prepustil 17 kronovinam. Avtonomisti sedaj trdijo, ako država prispeva k šolstvu posameznim kronovinam, pridržala si bo gotovo svoje pravice. Ti pomisleki so brezpomembni, ker država ne more imeti do šolstva večjih pravic nego jih ima sedaj. Država upravlja šolstvo v svojih uradih, ima popolno nadzorstvo nad učiteljstvom, si pridržuje disciplinarne mere itd., a ne nosi nikakih bremen. Ne bo treba torej priznati državi novih pravic, treba pa je, da prevzame zopet stare dolžnosti glede prispevka šolstvu. Vsa nemškonacionalna zveza je tega prepričanja in se ne umakne raz svoje stališče, da mora država prispevati za šolstvo, ako se tudi ne doseže sanacije deželnih financ, vendar morajo biti državni prispevki stalni dohodek za regulacijo učiteljskih plač. Učiteljstvo je jako zainteresirano glede vprašanja češko - nemške sprave, ki pa gre jako počasi naprej, a od rezultata teh pogajanj je odvisna tudi rešitev učiteljskih zahtev. Kar se tiče vprašanja poslanca učitelja Lipke, kaj potem, ako se pogajanja razbijejo, ako se ne uredi regulacija učiteljskih plač v doglednem času, da sedaj, ko še ni vse izgubljeno, še ni treba delati načrta za bodočnost, ker bi bilo to prezgodaj! Ne bi bilo taktično, da se že sedaj javno razpravlja o načinu, kako pomoči učiteljstvu tudi v tem kritičnem slučaju. Najprej se je pojavil projekt, da bi se zadeva uredila s pomočjo posameznih okrajev — kakor je slišal je večinoma čeških okrajev sporazumna sodelovati v tem projektu. Treba se bo pa zato skoro baviti z vprašanjem, kaj potem, ako gredo vsi dosedanjí načrti v nič. Poslanec dr. K. Urban šaljivo pripomni, da je učiteljska beda za Češko sreča, ker sicer bi ne prišlo nikdar do pravih pogajanj in sanacije deželnih financ. Učiteljska situacija pomenja na poslance pritisk, sili jih k delu in vzbuja nade, da se težkoče srečno premoste. Pogajanja niso brezna, a treba je hitre rešitve. V pogajanjih, ki se vodijo sedaj neprestano, mora biti strogo pojasnjeno, kaj hočejo od Nemcev Čehi in obratno. Misli pa, da se pojavijo takrat največje poteškoče, ko se izve kaj dajo Čehi Nemcem, a kaj Nemci Čehom. Izpremembra državnega zakona je tudi težak problem. Kar se tiče finančne strani, čakati bo treba tri do štiri mesece, ali nekako se mora tudi to končati. Ako se ne doseže sporazuma, storiti se mora nekaj, kar tudi ne spada v okvir deželne ustave. Ako krene stvar izvenzakonska pota, se postavi tudi uprava na nezakonito stališče. Ni treba obupavati, pač pa energičnega dela. Poslanec Pacher je mnenja, da naj češko učiteljstvo pritisne na svoje poslance, da se omogoči sporazum. Nemški poslanci ne pozabijo nikdar učiteljstva. Tovariš P. Skalicky povdarja, da je taktično postopanje češkega in nemškega učiteljstva enotno; da se učiteljstvu pomaga in to takoj je potrebno, da se stori unctim med zboljšanjem uradniških in učiteljskih plač. Poslanec Urban pojasni, da je ta junctim nemogoč, ker se uradniški dohodki regulirajo temeljem službene pragmatike, ki o nji razpravlja parlament, a regulacijo učiteljskih plač morajo izvesti deželni zbori. Poslanec Pacher je mnenja, da bi bil ta junctim mogoč, ako bi se pri debati glede sporazuma o uradniških plačah istočasno oziralo tudi na učiteljske plače. Tovariš P. Skalicky pripomni, da si je stvar tako predstavljaj. (Dalje prih.)

Delo češkega učiteljstva in njegov položaj.

Ko so pa češki politiki prišli do spoznanja, da je pasivni odpor proti novim šolskim zakonom zaman, da vlada torej ne odneha, in da zaradi pasivnega odpora trpi najbolj češko šolstvo, dočim se je nemško lepo razvijalo, je bila l. 1875. dana parola, da se opusti pasivni odpor proti šolskim zakonom. Zdaj so nastali tudi za češko šolstvo normalne razmere. Število učiteljskih kandidatov in učiteljev je od

l. 1875 tako naraščalo, da je popolnoma zadostovalo za vse nove šole in vzporednice, in teh je bilo mnogo, ki so jih začeli v nenavadno hitrem tempu ustanavljati. Neizprašane pomožne učne osebe so v kratki dobi popolnoma izginile s čeških šol. Ko so l. 1880. Čehi z veleposestniki dobili v deželnem zboru večino, se je izkušalo s češke strani v šolstvu popraviti to, kar se je v letih pasivnega odpora zamudilo. S tem pa so rasli od leta do leta tudi izdatki za šolstvo, zaradi česar niso hoteli več ustanavljati novih šol z isto blagohotnostjo kakor prva leta. Kmalu se je udomačila praksa, ki velja še dandanes, da je treba za ustanovljenje novih šol in vzporednic privoljenja dotične občine in deželnega odbora. Ker se na tako privoljenje, ki ga pa je jako težko doseči, ozkosrčno ozirajo ravno na češki strani, zato češko šolstvo danes še ne dosega in še dolgo časa ne bo doseglo iste stopnje popolnosti, na kakršni se nahaja nemško šolstvo v deželi.

Nepričakovana, ugodna izpremembra socialnega in gmotnega položaja češkega učiteljstva, kakor mu ga omogočajo šolski zakoni, je bila glavni vzrok, da naše učiteljstvo niti opazilo ni, kako se je med tem odmerjenje učiteljskih plač in njih ureditev po krajnem sistemu (t. j. občinah razdeljenih plačilnih razredih) izpremenila z deželnim zakonom z dne 19. dec. 1875, ki je v veljavi od l. 1878. in glasom katerega dobe učitelji mešč. šol 800 gld. letne plače, učitelji ljudskih šol po 700, 600, 500 in 400 gld., proviz. učitelji pa 350 — 400 gld. To normiranje plač je pomankljivo in krivično, in vendar se češko učiteljstvo ni gnilo. Šele, ko so bila učiteljska mesta popolnoma zasedena z mladimi izprašanimi učnimi osebami in ko je s tem tudi avanzma učiteljstva postajal počasnejši, tako da so celo oženjeni učitelji z rodbinami bili odkazani na borno plačo 350 — 400 gld., se je začelo češko učiteljstvo zavedati svojega bednega gmotnega položaja in od te dobe je slišati med češkim učiteljstvom vedno glasnejši in resnejši klic po izboljšanju plač. Najprej se je pojavljalo to stremljenje v tem, da so zahtevali, naj se občine II., III. in IV. plačilnega razreda (t. j. s 600, 500, 400 gld. letne plače) uvrste v I., II. in III. razred, ker je bilo z zakonom z l. 1875. število občin v posameznih plačilnih razredih natanko določeno (v I. razredu je bilo 100 občin, v 2. razredu 250, v 3. 1400, ostale so bile v 4. razredu), je bilo potrebno zahtevati izpremembro zakona. Izpremembra pa so se vršile sila počasi, zakaj češki deželni zbor je štedil. V najbednejšemu položaju se nahajajočim učiteljem 4. plačilnega razreda je dovolil deželni zbor 1889. leta 100 gld. doklade, dokler ni po dolgem obotavljanju 4. pl. razreda končno odpravil. Poleg tega pa je l. 1892. učiteljem ljudskih šol v Pragi in štirih sosednjih predmestjih, kjer so imeli že prej osebno doklado, zvišal plačo na 800 gld., učiteljem meščanskih šol na 900, provizoričnim učiteljem pa na 500—550 gld.

To pa nikakor ni moglo zadovoljiti učiteljstva, zakaj draginja je postajala od dne do dne večja, boljša učiteljska mesta pa so bila zasedena skoro s samimi mladimi, zato je bil tudi avanzma jako slab. Tako se je zgodilo, da so morali izprašani učitelji čakati po 10—15 let na podučiteljskih mestih. Ta neugodna situacija češkega učiteljstva je postala tem mučnejša, ker so deželni zbor in šolske oblasti šli tako daleč, da so odrekli 5letno doklado vsem podučiteljem, ki so služili že po 10 let, držeč se besedila zak. češ. da 5letna doklada pripada le učiteljem, ne pa podučiteljem.

Takrat je že vstalo zlasti med učiteljstvom mnogo predlogov za izboljšanje učiteljskih plač, ki pa niso našli splošnega soglasja, ampak so provzročili le še večje nezadovoljstvo in pa odgodenje rešitve tega perečega vprašanja. Šele l. 1894. se je deželni zbor začel iznova pečati z regulacijo učiteljskih plač in uredil enakomerno 5letne doklade. Pa niti zdaj niso bile izpolnjene nade in upravičene zahteve češkega učiteljstva.

Predlogi so bili zopet nesoglasni in enotni tako med poslanci kakor med učiteljstvom samim. Začel se je nov boj za regulacijo učiteljskih plač. Ta boj je postal živahnejši, odkar se je reorganizovalo osrednje društvo učiteljskih enot na Češkem l. 1907. in se ustanovilo glasilo »Česky Učitel«. Češko učiteljstvo si je postavilo enoten cilj in enotne zahteve. Vkljub vsem notranjim svojim sporom je češko učiteljstvo kakor en mož stalo pri svojih zahtevah in doseglo, da so se morali merodajni činitelji že l. 1903. na nje ozirati: osnovna plača (na ljudskih šolah 1600 K, na meščanskih šolah pa 2000 kron) in doklade (na ljudskih šolah K 200, na meščanskih šolah 250 K) so postale povsod enake, draginjske doklade pa so bile izenačene dokladam (15—40% plače). Poleg tega se je določilo, da definitivne učitelje 2. razreda (s plačo 1200 K) imenuje dež. šolski svet po desetih službenih letih brez konkurza, le na osebno prošnjo na učitelje 1. razreda (t. j. učitelje »ad personam«). Vse te ugodnosti si je moralo češko učiteljstvo torej izvojevati od deželnega zbora.

Toda te ugodnosti so izgubile kmalu svojo vrednost, ko so se živila nenavadno dražila. Deželni odbor pa je bil mnenja, da poslednje reguliranje plač učiteljstvo zadovolji dolga leta, med tem ko so se kazale vedno nove slabosti te regulacije. Velikomestni učitelji, zlasti Praški, so se začeli pritoževati, da se jim z novim zakonom ni zvišala osnovna plača, aktivne doklade pa da se jim sploh ne vštejajo v pokojnino; učitelji v manjših mestih in po deželi so bili pa nezadovoljni v tem, da sploh nimajo aktivnih doklad čeprav ni v cenah živil skoro nobene razlike med mestni in manjšimi industrijalnimi kraji na Češkem. To je dalo povod tudi k razporom v učiteljskih vrstah, ki se je končal s tem, da je Praško učiteljstvo izstopilo iz osrednjega društva. Poslanci so nameravali reguliranje učiteljskih plač, ki je bilo od dne do dne aktualnejše, narediti odvisno od novega davka na pivo, kar je v širših ljudskih vrstah zbudilo le še večji odpor proti šoli in učiteljstvu. Taka je situacija, ki se že več let nahaja češko učiteljstvo v svojem boju za dostojno eksistenco. Vprašanje se da rešiti v češkem deželnem zboru; ta pa že od leta 1907. nič ne dela zaradi nemške obstrukcije. Vse peticije in resolucije so bile doslej zaman.

Od leta 1910. se sploh niso več ustanavljale vzporednice. Da, mislilo se je celo na to, da odpravijo vse paralelke in odpuste provizorične učitelje. Položaj češkega učiteljstva je bil naravnost obupen in mislilo je že na skrajnosti, da si z represalijami izsili od deželnega zbora novo pravičnejšo uredbo plač. Vznikla pa mu je iskra upanja, ko je češki namestnik knez Thun prišel novo akcijo za češko-nemško spravo. L. 1911. je bila namreč izvoljena poleg stalne pravne komisije tudi šolska komisija, ki ima nalogo pripraviti novo uredbo učiteljskih plač. Način, kako o novi regulaciji učiteljskih plač doslej obravnavajo, pa jako slabo kaže za prihodnost, neglede na to, da pravna pogajanja, ki je od njih odvisna tudi rešitev učiteljskega vprašanja, doslej še ne morejo pokazati pravih uspehov. Upravičenim zahtevam učiteljstva se ne bo ugodilo v tej meri, kakor bi bilo želeli v prosep češkega šolstva in učiteljstva. V tem težkem boju za eksistenco tvori češko in nemško učiteljstvo trdno falango, dočim spor med nemškimi češkimi politikmi traja dalje. Pri tem trpi najbolj češko-nemško učiteljstvo in šolstvo. Šole so splošno prenapolnjene, tako v mestih, kakor na deželi. Vračajo se za češko šolo časi, kakršni so bili pred 30. in 40. leti. Slabi učni uspehi na ljudskih šolah morajo imeti svoje neugodne posledice tudi za ostalo šolstvo in za vso narodovo kulturo in napredek.

Ali izprevidijo češki in nemški poslanci še v pravem času, da tirajo s svojo politiko šolstvo in njega reprezentante naravnost v pogubo in da uničujejo s tem svojemu narodu temeljno izobrazbo in kulturne osnove? To pokaže naj-

bližja bodočnost, ki s strahom zre vanjo vse češko in nemško učiteljstvo. Ravnatelj Ant. Jirak v »Napredni Misli«.

Šolski vrti pred pedesetimi leti in danes.

Najnovejše odredbe c. kr. deželnega šolskega sveta, oziroma deželnega odbora kranjskega glede preuredbe šolskih vrtov so zbudile vseobče zanimanje za to vprašanje. Zato menda ne bo odveč, ako navedemo nekaj značilnih misli o tem predmetu iz dr. Bleiweisovih »Novic«, letnik 1863. Pod nadpisom »Proste misli o šolsko-kmetijskih vrtih« pišejo namreč »Novice«:

»Trebalo bi imeti, kakor je že v več krajih, šolsko-kmetijski vrt, velik vsaj 100 štirjaških sežnjev. Seve, biti bi moral v pripravnem kraju. Obdelovali naj bi ga kmetje brez plače pod vodstvom učitelja. Ta pa, dobro izurjen v kmetijstvu, bi mogel skrbeti, da bi se več plemen sadnih in drugih dreves sejalo. Drevesa pa, dovolj velika za presajanje na stanovitni kraj, naj bi učitelj tudi brezplačno med kmete razdeloval. Tak vrt ne bi bil v prid samo učencem, temveč najboljše prostemu kmetu, kateri ne more vsakega krajcarja v mesto, za drevesa nesti, pa presajena iz druge zemlje se še nerada primejo.«

Pred 50 leti so torej priporočali šolske vrte, velike 100 štirj. sežnjev, danes naj bi obsegali 10 do 15 arov! Bleiweisove »Novice« pravijo, naj bi šolske vrte obdelovali kmetje pod vodstvom učiteljem, dandanes pa naj bi vrt obdeloval uboga para učitelj, nadzorovali naj bi ga pa menda kmetje, t. j. krajni šolski svetil!

Resna beseda iz Istre.

Meseca februarja t. l. je bila razpisana nadučiteljska služba v Lazaretu. Konkurs je potekel zadnjega marca. Za to službo je prosilo več starejših in tudi mlajših učiteljev. Po istrskem deželnem zakonu imata pravico sestave terno-predloga krajni šolski svet in občinski zbor. Lazaret spada v področje krajnega šolskega sveta in občinskega zbora v Kopru, zato pa ima poleg slovenske dvorazrednice še italijansko enorazrednico. Poslanec Mandić je v svoji interpelaciji v državnem zboru povedal, da se množi število otrok na slovenski šoli in pada na italijanski; zato bi naši ljubi sosedje radi videli, da bi prišel v Lazaret tak nadučitelj, ki bi bil narodno mlačen in tudi, da bi ne imel mnogo skrbi za sebi izročeno šolo. To bi imelo za posledico, da bi začelo padati število otrok na slovenski šoli in se začelo množiti na italijanski. Vendar je takih učiteljev med slovenskim učiteljstvom v Istri jako malo in zato izkušajo dobiti koga, ki bi ga obvezali z raznimi obljubami tako, da bi ne mogel nikdar več prosto delovati. Zdi se, da med starejšimi ni takega kompetenta, a med mlajšimi se zdi, da je nekdo, ki nabira podpise od hiše do hiše in si tako uničuje svoj in sploh učiteljstva ugled. To mu ne bo mnogo koristilo; zakaj ako bo tudi imenovan, se ne bo mogel gangiti, ker on ni prošil za službo le kompetentne oblasti, ampak je prosil vsakega, ki večinoma ne ve, kakšne dolžnosti in pravice so zvezane z nadučiteljsko službo, in vsak bo zahteval, da mu mora nadučitelj ustreči po njegovi želji, kar pa lahko spozna vsakdo, da je nemogoče.

Vemo, da bi se vsak rad pomagal na nadučiteljsko mesto, ker je z nadučiteljskim mestom združena po sedanjem zakonu plača II. razreda. To ni bilo pred sedanjim zakonom in najbrže ne bo tudi ta zakon več. Mlajši tovariši naj bi pomislili, koliko let je moralo služiti starejše učiteljstvo, preden je prišlo v II. plačilni razred. N. pr. Valentič je moral služiti od 1885 do 1908, torej celih 23 let, in blizu enaka se je godila tudi drugim. Tudi če se je zakon predelal vsaj nekoliko v korist učiteljstva, je moralo to zaslužiti in priboriti starejše učiteljstvo ter si od svoje prejšnje toliko manjše plače priřgovati, da je skladalo za provzročene stroške. Kdor ne veruje nam, naj vpraša predsednika »Slovenskega učiteljskega